

PRÍPAD STAREJ DÁMY

Nataša Holinová

IKAR

PRÍPAD STAREJ DÁMY

Nataša Holinová

IKAR

Text © 2020 by Nataša Holinová
Illustrations © 2020 by Vlado Holina
Design © 2020 by Vlado Holina
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-7276-7

Tento prípad sa stal v Bratislave
v rokoch 2012 – 2014.
Na nasledujúcich stránkach ho znovu
prežijú fiktívne postavy.

Stará dáma nemá ani hrob,
v ktorom by sa mohla obracať.

Zločinci naďalej chodia medzi vami.

PROLÓG

V maličkovej prázdnej kaviarni sedela oproti mne krásna žena, ale ani som to veľmi nevnímal. Diktafón som nevytiahol, zatiaľ som si len overoval základné fakty. Navyše som vedel, že si dobre zapamätám všetko, čo povie. Mám takú úchylku, že si nepamätám tváre ani pohyby, zato vety si pamätám presne, ako zazneli.

Medzi šálky s čajom som položil iba blok a pero.

Pamätám si slová a vety, nie tváre. Tváre ľudí, ktorých som pár rokov nevidel, sú pre mňa odtlačky duchov v betóne. Ani túto bývalú novinárku si nezapamätám, ak ju občas neuvidím. Dôležitá svedkyňa, no stane sa len ďalším sivým tieňom.

„Spomínam si na deň v lete, keď pani Glasnerová mala zlomenú ruku a aj niečo s nohou a ledva kráčala. Nevedela odniesť tašku s nákupom. Pomohla som jej a odprevadila som ju popoludní domov. To som netušila, že keď sa večer vrátim z divadla, ona bude hľadať pomoc u policajtov, aby sa dostala do vlastného bytu k dcére.“ Nadýchla sa. „Vymenili zámky.“

Čakal som ako na ihlách.

Po chvíli pokračovala.

„O niekoľko dní nato pani Glasnerovú vyhodili z bytu. Sťažovala sa, kričala, prečo jej ničia veci, prečo ju balia, že ona nikam nechce ísť. Vyhodili ju. Nemôžem

a nechcem povedať, že vysťahovali, lebo ľudia, ktorí sa sťahujú, sami rozhodujú o tom, čo si vezmú a čo nie. Ona tú možnosť nemala. Ďalšie dni nakladali veľký kontajner všetkým možným.“

Krásna žena si odpila z čaju.

„Potom chodievala pred dvere bytu takmer denne. Hľadala svoju dcéru, kričala pod oknom ‚Tatianka, ozvi sa mi‘ a susedov dookola prosila o pomoc, bezradná plakala a bála sa, čo je s dcérou. Ukázalo sa, že je v nemocnici. Chodila za ňou aj tam. Mala stále ruku v sadre a ťažko kráčala. Keď som ju stretla, tak sa mi sťažovala, že ju k dcére nechcú pustiť.“

Došlo mi, že som príbehu veril už skôr, ale teraz mi ho vyrozprávala priama svedkyňa, a zas ma prekvapila tá brutalita, tá bezcitnosť.

„Chcela som jej pomôcť, tak som sa v nemocnici pýtala, či je dôvod, aby bránili matke vidieť dcéru. Povedali mi, že sa s pani Glasnerovou rozprávali a mňa do toho nič. Iste, nie som rodinná príslušníčka, nemám právo na informácie o pacientke. Ale pýtala som sa a dodnes nechápem, prečo sa pani Glasnerová nedostala k dcére.“

Tá ľahostajnosť všetkých, čo mali pomáhať, lebo to mali v náplni práce, pomyslel som si.

„Ešte niečo,“ dodala krásna žena, bývalá novinárka. „Nechcem, aby tam bolo moje meno. Na súde budem svedčiť, ak bude treba, ale meno v novinách nie je nutné.“

Neviem kresliť, no kým rozprávala, načmáral som obrázok kontajnera.

„Jasné, bez problémov,“ povedal som. „Odprevadím ťa domov.“

1 STRATA DCÉRY

Sedel som na polícii s obeťou znásilnenia a nevedel som sa dočkať, kedy odtiaľ vypadnem. Okresná polícia v mestečku pod Karpatmi, kde líšky ešte ani nezačali dávať dobrú noc. Na miestnosti prekvapovalo len to, že v nej nevisel Husákov portrét. Písacieho stroja sa zatiaľ nezbavili. Vyfintená blondávková majorka, ktorú absolútne nezaujímalo, že tam má plačúcu obeť ani že má v okrese masového znásilňovača, sa do budovy pôsobiacej skôr ako ubytovňa pre baníkov vôbec nehodila. Prezentovala zvyčajnú škálu klasického slovenského „nevieme, nemáme, nedá sa, nezaujímam“. Občas som sa ozval, že niečo by sa dalo, napríklad vypočúť obeť na kameru a potom jej dať svätý pokoj. Pani majorka zakaždým povedala „Aha“ a za celý čas napísala niekoľko esemesiek, pričom sa usmievala na mobil.

Ocitli sme sa na konci dlhej cesty a šlo len o to, či dievča podá trestné oznámenie. Nebola to moja bežná klientka na tlmočenie, ale Slovenka a našla si ma cez články. Mala za sebou už veľa pokusov niekomu to porozprávať.

Páchatel bol všeobecne uznávaný filantrop, ktorý si okrem verejného obdivu užíval aj nezdanené príjmy v podobe finančných darov a občas na prílepkovanie ulovil na blogoch nejaké devy, čo potrebovali skôr psychológa. Namiesto toho dostali hypnotiká do nápoja a zobudili sa nahé. Nebolo pre ne jednoduché pustiť sa do boja proti ikone so silnou verejnou podporou. Podarilo sa mi nájsť niekoľko jeho obetí, ale ani jednu ochotnú vypovedať. Možno odmietli, lebo každá mala pocit, že je v tom sama. Chcel som dať dokopy skupinové vyšetrovanie a pomocou článku nájsť ďalšie obeť. Vedel som totiž, že existujú. Toto dievča naposledy skončilo na

pohotovosti, lebo zločinec súcitne rečnil v telke, ako pomáha narkomanom.

Čím horšie to celé prebiehalo, tým viac dievčine stúpala nálada. Keď sme vyšli von, cítil som sa ako zbitý pes, a ona štebotala, nabitá energiou. Zatiaľ nebola rozhodnutá, či podá trestné oznámenie, no takmer ma začala pred budovou polície objímať. Pomaly som cúval k svojmu autu, keď vyrukovala so zvyčajnou vetičkou: „Napíšem o tom knihu! A ty mi pomôžeš.“

Odtiahol som si z pliec jej ruky a jemne som jej povedal, že mám frajerku. Konečne som sa nasúkal za volant, šoféroval som domov cez dva okresy a preklínal som celú zemeguľu, pretože namiesto toho, aby jej pomáhali profesionáli, ona našla takú slepú uličku, akou som bol ja. Ja som jej mohol venovať len článok. Neexistuje žiadna záchranná sieť automaticky pre každého, a túto krízu inštitúcií videli iba ľudia, ktorých sa dotkla. Spásu našiel len ten, kto na tom aktívne pracoval.

Vyčerpaný som bol z týchto ľudí prenesmierne. Chceli iba vypočuť, no nikto ich nepočúval. Stále nezahojení, stále premýšľali, ako si pomôcť, a napadlo im posledné: publikovať to.

Toto nie je film. Filmy sa končia usvedčením zločinnca. Alebo prebehne súd, kým si odskočíte do chladničky. V skutočnosti to býva tak, že zločinec je jasne identifikovaný a treba zistiť, či sa s tým vôbec dá niečo urobiť. Súd neprebehne, kým si odskočíte do chladničky raz, ale možno dvetisíckrát. Ak vôbec prebehne.

Každý prípad si nejakto nazvem, len pre seba, len aby sa neskôr bolo na čom smiať. Tento dostal názov Zločin na blogu. Vedel som, že dievčina v tom sama pokračovať nebude. Napísal som o tom článok do tých istých

novín, kde predátor pôsobil v diskusiách a na blogoch, týždeň som čakal, či sa niekto nechytí, a potom som to pustil z hlavy.

V novinách sú vždy začiatky, ale konce málokedy.

Blížila sa uzávierka časopisu, ktorý predávali na uliciach bezdomovci a do ktorého som každý mesiac písal o rôznych sociálnych prípadoch.

Spomenul som si na istú osobu, veľmi vhodnú na rozhovor: advokátka rodinných vecí, ktorú mal kadekto v zuboch a nebolo by od veci zistiť prečo. Osobne sme sa nepoznali.

Jej priestory vôbec nepripomínali advokátsku kanceláriu – žiadne sošky Justície na vyleštenom dreve. Okno sa pozeralo na školské ihrisko. Ryšavá štyridsiatnička v okuliaroch sa usmiala na ten cvrkot: „Môžem mať lepší výhľad?“

Z priebehu rozhovoru som sa tešil čoraz viac. Tá žena hovorila veci, ktoré som ešte nemal ani sformulované.

„V akom zmysle ste sa báli inštitúcií?“ nadväzoval som na to, čo povedala o jednom prípade.

„Ja sa stále bojím – že prestane platiť zákonnosť. Málo právne zdatného človeka odpinknú. A on sa zľakne. Bežný klient nepovie sociálnej pracovníčke: Mám nárok na to alebo ono. Bojí sa, lebo ona riadi jeho život.“

„A aké je postavenie obetí?“ spomenul som si na znásilnenú.

„S obeťami to nie je tak, že ich umyjeme od krvi, oprášime, a ony nám poďakujú a do konca života nám budú posilať pohľadnicu na Vianoce. Takto obeť nevyzerajú. Sú arogantné, drzé, lebo prišli o elementárnu

istotu, pretože im niekto ublížil tak, že prestali veriť ľuďom. Prečo by mali veriť nám? Alebo vám?“

„Ako by sa dal zlepšiť systém kontroly sociálnych pracovníkov?“ spýtal som sa tupo, primerane tomu, ako ma vetou o obetiach ovalila po hlave.

„Stále dúfam, že sa podarí nájsť dôveryhodné dieťa, ktoré prešlo peklom v inštitúciách, a postaviť systém pred súd. Možno sa nájdu sudcovia, ktorým budú stačiť dôkazy, ale musíme sa zbaviť strachu. Ak sa nám to podarí a súd prizná prvé odškodné, začne sa to meniť.“

„Môže vôbec dieťa, čo prešlo mnohými inštitúciami a nalepila sa naň kopa bahna, byť ešte dôveryhodné?“

„A vy sa pýtate, prečo sa bojím inštitúcií? Pre toto. Keď vyleziete z bahna, akí dôveryhodní budete pre ďalšiu inštitúciu – súd?“

Načisto mi vyrazila dych. Toto bolo ono.

Niečo zamrmlala. Nebol som si istý, či som počul správne, tak som to riskol.

„Aj ja som chuj s okrúhlu pečiatkou,“ povedal som veselo. Pozrela na mňa znepokojene ako všetci, čo ma nevedia hneď zaškatuľkovať.

Pravda je, že im to nijako neľahčujem – kombinácia prekladateľa a autora sociálnych príbehov pre homles časopis dáva zabrať. Vysvetlenie je ako zvyčajne to najjednoduchšie – potrebujem trochu aj behať po teréne, aby som nesedel len na zadku.

„Nebojte sa, nie som eštabák. Som zapísaný v zozname znalcov, súdnych prekladateľov a tlmočníkov,“ odverklíkoval som svoju oficiálnu vetičku. „Takže pečiatkujem iba svoje vlastné úradné preklady, nič horšie.“

Vedel som, že jej nemusím vysvetľovať, ako a kedy som sa stretol s obeťami. Že som videl ľudí takpovediac

in natura, tesne po tom, ako sa im niečo stalo, a oni si ešte nestihli uvedomiť, že táto skúsenosť ich zmení rýchlo a presne a navždy – ako keby vám vlak odťal nohu.

Videl som ľudí tesne po zločine alebo hneď po nespravodlivom zásahu moci, zmätených a doráňaných, no ešte stále boli sami sebou, ešte chvíľu. Rodiny to potom buď zničilo, alebo stmelilo.

Videl som sám seba, ako som sa práve rozhodol urobiť niečo, čo by tlmočník nikdy nemal – zasahovať do obsahu –, a chcel som upozorniť policajta počas výsluchu, že sa nesmie pýtať znásilnenej Angličanky, či pila. *Toto nesmiete. Sú medzinárodné dohovory...* Lenže aj slovo alkohol je medzinárodné a ona pochopila, na čo sa ten blb pýtal, a uprela naňho, na blba, zmučený pohľad, ktorý som nikdy nechcel vidieť.

Prekladal som medzinárodné zatykače a obžaloby s ťažko odpudivým obsahom, kde ma, chvalabohu, viazala mlčanlivosť.

Videl som aj ľudí, ktorí už dlho riešili nejakú úradnú zlovôľu a začínalo im z toho preskakovať, ľudí odrezaných od vlastných detí, ľudí obvinených z ťažkých zločinov na svojich deťoch, a nikto sa tie zločiny neponáhľal vyšetriť. A potom chcú vždy napísať knihu.

Videl som viac právnikov ako v americkom vtipe a navštívil som viac úradov ako v zlom sne.

Už si nepamätám deň, keď sa mi doma začalo všíť viac rozsudkov, úradných záznamov a komentárov k zákonom ako prekladov. Jednoducho sa to stalo, a keď som to zistil, mohol som si len dať predsavzatie, že to musí byť v rovnováhe. Nedarí sa mi to vždy. A potom sú aj zásady, ktoré treba dodržať. Jednou z nich je, že dotknutý človek si vás musí vyhľadať sám.

Vedel som, že jej nemusím vysvetľovať, že do toho trochu vidím, mám aké-také právnické vzdelanie, ktoré sa od úradných prekladateľov vyžaduje, a navyše som sa vďaka tejto činnosti skamarátil aj s niekoľkými normálnymi ľuďmi zo systému, ktorým sa dá zavolať, keď treba.

Videl som, že som stretol neobyčajnú osobu, ktorá rozumie tomu celému podobne ako ja, hoci má celkom iné východiská pochopenia. A to sa mi dovedy ešte nestalo.

Rozhovor som napísal, dal autorizovať a poslal, no nešlo mi to z hlavy.

Možno sa nájdú sudcovia, ktorým budú stačiť dôkazy, ale musíme sa zbaviť strachu.

Pozeral som do tmy ako jediné nepokojné jadro slastne oddychujúceho domu, ruku som mal na Monike, aby mi bolo dobre, a myslel som na sudcov, ktorým by mali stačiť dôkazy, a najmä na nás, aby sme sa zbavili strachu.

Stará dáma vstúpila do môjho života dvermi na pivárni.

Pracovné stretnutia zásadne nevybavujem doma. Sadnem si na pol dňa do slušného podniku, ľudia si dohodnem v dostatočných časových odstupoch, poodovzdávam preklady, prijmem peniaze, vypíšem príjmové pokladničné bloky, absolvujem schôdzky, mám skrátka kanceláriu s obsluhou.

Ani som si nebol celkom istý, kto všetko má prísť na stretnutie o piatej, dohodnuté cez dve poloneznáme osoby.

Doktorka farmácie na dôchodku Anna Glasnerová, vraj sa celý život stará o dcéru s duševnou poruchou, no teraz ju od nej vyhodili... Kto a prečo?

Keď vošla, bolo jasné, že je to ona. Stará, nesmierne biedne oblečená, chudučká, ešte nedávno musela byť celkom svižná, teraz si však pri chôdzi pomáhala paličkou. V horúcom augustovom dni mala na sebe kabát a tenisky. Na stretnutie sa náležite pripravila. Ústa si rúžom namaľovala oveľa väčšie, než mala v skutočnosti, takže pripomínala smutného klauna. Ani brvou som nemihol, som zvyknutý na to, že sociálne prípady vyzerajú bizarne. Aj v tejto pomerne luxusnej pivárni na mňa občas čašníčky začudovane pozerali, s kým to sedím. A najmä, nie je nič mimoriadne na tom, že sa niekto vyhastroší, lebo stretnutie so mnou pokladá za dôležité.

Ľudia, ktorým sa niečo stalo, vždy rozprávajú chaoticky. Od dcéry Tatiany ju vraj vyhodila opatrovatelka, lebo ju chce okradnúť o byt. Zlato jej už ukradla a nepúšťa ju za dcérou. Všetky lampárne, ako je polícia a prokuratúra, už navštívila, teraz hovorí so mnou, lebo jej to poradila nejaká Irenka, a plánuje skočiť ešte za manželkou predsedu vlády, o ktorej počula, že je dobrá odborníčka na civilné právo.

„Som hotová jak lokša,“ zakončila rozprávanie.

Dvojstranu o seniorských starostiach v homles časopise som videl ako hotovú vec. Aj moja stará mama tvrdila, že jej sused ukradol nožničky z „manikéry“, a bola by prešla hoci aj detektorom lži – pretože neklamala.

„Môžem si prečítať úradné papiere, ktoré k tomu máte?“ spýtal som sa zdvorilo. „A prešli by sme si to všetko pekne poporiadku.“

Z nákupnej kabely, ktorá mala rok výroby podobný môjmu, vytiahla hrubú, neusporiadanú kopy papierov.

Čistá radosť, pomyslel som si.

Trochu sme to upratali: lekárske správy, trestné oznámenia na políciu, všetky zamietnuté, prokuratúra, listy kadekomu, aj prezidentská kancelária mala tú časť.

„Pani doktorka, prečo si myslíte, že vás opatrovatelka chce okradnúť o byt?“

„Lebo chcela odo mňa list vlastníctva. No nehnevajte sa! To načo jej je? A začala byt prerábať – vyhodila ma, pretože som s tým nesúhlasila. Mňa vyhodila, Tatianku dala do nemocnice a v byte zatiaľ robila firma. Pritom ona berie z úradu sedemdesiat eur za opatrovanie, vybavila si to.“

„Rozumiem,“ prikývol som. „Tak poďme pekne od začiatku. Kde sa vzala tá opatrovatelka?“

„Predsa na ulici, už som vám to povedala,“ mala so mnou svätú trpezlivosť.

Zdalo sa mi, že občas počujem slabý maďarský prízvuk.

„A potom ju tam poslal súd.“

Položil som ruku na kôpku papierov. „Ale zo súdu tu nie je nič.“

„Ukázala mi papier zo súdu, že teraz je opatrovatelka ona. Keď ma potom vyhodila, išla som sa spýtať na súd. Že vraj rovnaký papier poslali aj mne, ale na adresu, kde som vtedy nebývala.“

Čo by im bolo spravilo, keby jej to boli okopírovali, škrípal som zubami.

„Dobre,“ povedal som, „skúsime to nájst.“

Otvoril som notebook a portál ministerstva spravodlivosti, kde visia anonymizované rozsudky.

„Ktorý to bol súd?“

„Ten pri jazere, na Slobodách. Aj jej dcéra tam robí.“

„No toto,“ povedal som. „A čo tam robí?“

Medzitým som skúšal rôzne kľúčové slová. Zabrala „porucha“. Duševná, pochopiteľne.

„To neviem.“

„A ako sa volá tá dcéra?“

„Tiež neviem. Ale inak ako matka, tá je druhýkrát vydatá. Bývajú spolu, dcéra je ešte mladá.“

V duchu som zavýjal. Zatiaľ naskočili rozsudky s poruchami.

„Mohlo to byť dvanásteho mája?“

„Áno!“ potešila sa stará dáma.

„Výborne, tak si to prejdeme.“

V rozsudku sa uvádzalo, že v roku 2009 Miestny úrad Slobody požiadal súd, aby pozbavil spôsobilosti na právne úkony osobu XYZ, narodenú XX. YY. 19XX, keďže trpí duševnou poruchou trvalého charakteru, čo potvrdil znalec XY. Už o tri roky súd návrhu vyhovel a za opatrovníka určil osobu YZ, ktorá s tým súhlasila. Nesvojprávnej rozsudok nebol doručený, lebo bola už nesvojprávna, a nebola v ňom zmienka o doručení matke. Pod rozhodnutím bola podpísaná sudkyňa Matejková.

„Nie je to opatrovateľka, ale opatrovníčka,“ vysvetlil som starej dáme. „Súd jej dal Tatianinu spôsobilosť na právne úkony, takže môže napríklad preberať jej dôchodok alebo dávať súhlas s lekársnym ošetrením, ale nič veľké. Nie predať byt napríklad.“

„Prečo tú spôsobilosť nedal mne? Veď ja som matka.“

„To neviem, pani doktorka, aj keď tá otázka je namieste. No podstatné je, že úlohou opatrovníka nie je fyzická starostlivosť. A inak... Tatiana predsa naozaj trpí duševnou poruchou, nie?“

Pozrela na mňa karhavo, akoby som vyslovil niečo, čo je v slušnej spoločnosti absolútne nevhodné.

„Ktorý znalec ju skúmal?“ vrátil som sa na pevnú pôdu.

„Žiadny,“ odvetila razantne.

„Tak to je divné. Aj toto,“ behal som očami po rozsudku. „Kto je doktorka Babišová?“

„Jej kamarátka predsa. Tej opatrovníčky. Aj ju k nám priviedla, že je právnička a že nám pomôže.“

„To vám teda pomohla. Na tom súde zastupovala Tatianu a v jej mene súhlasila s pozbavením spôsobilosti. Navyše sa tam všetci na flaku vzdali odvolania. Zaujímavé je, že Tatiana jej dala plnú moc len dva dni pred pojednávaním.“

„Áno, niečo jej podpisovala,“ prisvedčila stará dáma. „Aj čisté papiere.“

„Čo prosím?“

Zdesil som sa, či téza, že ju chcú pripraviť o byt, nebude napokon pravdivá. Do tej chvíle som ju nebral vážne.

„Pozrieme sa, ako je na tom pani opatrovníčka s bytmi,“ prehodil som zľahka a otvoril som Kapor, teda katastrálny portál.

„Ako sa volá?“

„Milica Schachtová. Píše sa S-ch. Veľmi šikovné,“ obdivne pozerala na notebook.

„Listov vlastníctva má ako hviezdičiek.“ Dal som ich stiahnuť. „Aha, všetko jedna adresa, blízko vás. Dva byty aj s alikvotnými časťami dvora. Dva byty? Jeden získala darovacou zmluvou pred dvomi rokmi!“

„To doopatrovala susedu.“

„Ale čo! Pekné od nej,“ zavrel som notebook. „Pani doktorka, musím sa pozrieť do súdneho spisu. To nemôžem bez vás. Ak vám dám telefónne číslo a číslo ko-